

גד א מיי פ"ו מהלכות
ק"פ הלכה ט:
א ב מיי פ"ה מהלכות
ק"פ הלכה א:
ג ג טס הלכה ז:
ד ד טס הלכה ג:

מוסף תוספות

א. [דף לא] העמידו
דבריהם במקום מצוה
דאפי' מערבין לדבר רשות
אורחא דמילתא הוא לערב
לדבר מצוה. מוס' עירובין
ט: ד"ה ולכתיב. ב. ולא
משני דפליג אההיא
ברייא משמע דכ"ע מודו
בה. מוס' שאילן.

רבינו הגאון

שבדוקין לעושי פסח ואין
[בדוקין] לאוכלי תרומה,
(אין) [מאין] בדוקין.
(מסכת) [מנפחין] ואם
אין שם עצם הוי הוא
(עצם) [נהדרן]. ורב יהודה
[אומר] בדוקין (כלומר)
אם הלכו בו בני אדם
והיה דק"ל כל עצם
שהוא כשעורה [שנדרש]
ברגל [נהדרן] וכל שכן
גדול ממנו. מאי שנא
הני ומאי שנא הני. פ'
ערל וטמא [ואיזמל], ערלה
איטורא דאורייתא היא,
וכן הוא נמי אי מבשר
לה דרך רשות הרבי אתי
לידי חילול שבת דהיא
איטורא דאורייתא, וכן
איזמל נמי אי מייחיה ליה
דרך רשות הרבים איטורא
דאורייתא היא, העמידו
דבריהם במקום כרת, אבל
אונן ומצוה ובית הפרס
דלא אתו לידי איטורא
דאורייתא, לא העמידו
דבריהם במקום כרת.

הדרן עלך האשה

מי שהיה טמא או בדרך
רחוקה בו. איתמא היה
בדרך רחוקה ושחטו וזרקו
עליו רב נחמן אמר הורצה,
מיהם הוא דחם רחמנא
עליה, ואי עביד תבוא
לו בריכת. וב ששת אומר
לא הורצה רחמנא דחיה
כטמא. ודייק רב נחמן
מי שהיה טמא או בדרך
רחוקה ולא עשה הירשון
יעשה השני, מכלל דאי
בעי עבד. רב ששת אומר
אי הכי סיפא דקתני שגג
או נאנס ולא עשה הירשון
יעשה השני, וכי אלו
יכולין לעשות הירשון
הורי שנינו [שגג] או נאנס,
ואלא מויד קתני בהדייהו:
והכי קתני, שגג או נאנס
או אפי' הויד שהיה
יכול לעשות הירשון ולא
עשה יעשה השני, רישא
נמי מי שהיה טמא או
בדרך רחוקה או אונן
קתני. ודייק רב אשי לאה
טבא מודקתין אלו חייבין
בכרת מכלל דבמויד ואונן
קתני. ודתי רב נחמן
מויד קתני בסיפא, דהא
חייבין כרת קתני, אבל
כרישא איך נאמר אונן
הני בהדייהו והא פטורין
קתני, אלא לעולם מויד
בלבד הוא דקתני בסיפא,
אמר רב ששת

בדוקין לעושי פסח. וא"ת דמשמע הכא דדוקא לעושי פסח
המירו ע"י זדיקה משום דלא העמידו זדיקהם במקום
כרת וצפ' בכל מערבין (עירובין ד' כו:). תנן מערבין לכהן זדיקהם הפרס
ומפרש בגמרא^(א) משום דמני איל כדכר זיודה ואומר ר"י דהאי דקאמר
הכא במקום כרת דוקא היינו משום
דאיכא נמי כרת זעשיית פסח בטומא'^(ב)
והיינו דקאמר בסוף חגיגה (דף כה:)
לעושי פסח לא העמידו זדיקהם
במקום כרת לאוכלי תרומה העמידו
זדיקהם במקום מיתה פירוש לענין
פסח טיהרוהו אע"ג דאיכא כרת
זכאילתו בטומאה לענין תרומה
העמידו זדיקהם ולא טיהרוהו אע"ג
דליכא אלא מיתה לאוכלי בטומאה
זכאילתו בטומאה כהן דליכא אלא לאו
שרי ליכנס זדיקהם הפרס לזרוך עירוב'^(ג)
ויש דבר כגון ללמוד מורה ולישא אשה
דשרי אפי' זלל נפוח כדאמר' בני
שהואוהו (עירובין דף מו.) וזע"א
(דף יג.) משום דעדיפי מאכל מצות':
מאי בדוקין. קשה לר"ת מאי
קבעי הלא הזדיקה מפורשת

בסוף אהלות זכאותה משנה ענמה
דקתני ומודים ז"ש וז"ה שבדוקין
לעושי פסח ואין בדוקין לאוכלי תרומה'^(ד)
ולגזיר ז"ש אומר'ם בדוקין וז"ה
מוזיא את עפרה שהוא יכול להסיתו
והותן לתוך כברה שנקציה דקיס כו'^(ה)
ואומר ר"י דזדיקה דמתני' זשככר
עבר ורב יהודה ורב חייל זכאין לפרש
שיוכל לזל ולעבור וה"ק מאי בדוקין
אס רנה לעבור: [נע"י מוספות בכורות
כט. ד"ה היכי איל כו וע"ע מוס'
כמוזות כח: ד"ה מנפחין]:

הדרן עלך האשה

מי שהיה טמא: א"ל פטורין
מהכרת. נראה לר"י דמתני'^(א)
קסבר שוחטין וזרקין על טמא שרץ
והשתא איידי מתניתין בטמא מת
זשעי דלא חזי לאכילה לאורחא דאי
קסבר אין שוחטין אס כן טמא דמתני'^(ב)
אף בטמא שרץ או דטמא מת זשציעי
שלו א"כ אמאי פטור מהכרת כיון
דיכול לטבול דהתניא זפ' אלו זכרים (לעיל דף טט:). יכול לא יהא ענוש
כרת אלא טהור ושלל היה זכרן רחוקה ערל וטמא שרץ ושאר
טמאים מנין ל"ל והאיך ומשמע דליכא מאן דפליג עלה מדפריך מינה
לרבא דקאמר דר"א פטור מכרת^(ג) וא"ת תיקשי מתני' לרב דאמר לעיל
(דף ט:). אין שוחטין וזרקין על טמא שרץ וי"ל דכמה תנאי אשכחן
דסברי כרב דאין שוחטין והא דפריך ליה לעיל ממתניתין דזב שראה
שמי ראיות היינו משום דרב עלה קאי ומוקי לה זשטבול:
ורב נחמן אמר הורצה. רב נחמן מלי סבר כרב יהודה דאמר
לקמן^(ד) דרך רחוקה כל שאין יכול ליכנס זשעת אכילה ואפ"ה
הורצה דנהי דאינו יכול זכילון זינוני כיון דיכול לזל זכוסים
וזפזפדים זכ אכילה הוא ולא דמי לחולה וערל וטמא:

הבא נמי אונן קתני בהדייהו. וא"ת מה בין אונן למויד^(א) (ושוגג)
דאס הוא מויד היינו מויד^(ב) (ואס הוא שוגג) היינו שוגג וי"ל דתנא
תרי גווני מויד חד שהניח זכנס ואונן שנתעלל אגז מרריה ומיירי
זמת לו מת אחר חלות אצל קודם חלות אינו זכנס כדמוכח בסוף
פירקין^(ג) וכן איתא זכדיא זפ' טבול יוס (זכמים דף ק.) ולעיל הוי מלי
למיחשב נמי אונן זכדי הנהו דהעמידו זדיקהם זמת קודם חלות:

ה"ג
סיפא
מנא אמינא לה דתניא ו' עקיבא אומר נאמר טמא ונאמר דרך רחוקה כו.

שבדוקין. מהלכין זכית הפרס ע"י זדיקה לעשות פסח אס אין לו
דרך אחרת: ואין זודקין לאוכלי תרומה. אלא ימתין ויקיף או יוס
או יומים עד שמגיע אל תרומתו ואוכלה: ה"ג מאי זודקין. היאך
זידוק: מנפח זים הפרס. הוא שדה שמתרש בה קצר כמתנן

(אהלות פ"ו מ"א) החורש זית הקצר
הרי זה עושה זית הפרס מלא מענה
מאה אמה וגזור רבנן שמא זיתתה
מתרשה את הענמות ופזרתן זכורך
והמענה ויש כאן עלם זשעורה ועבור
ויסיתו ועלם זשעורה ומטמאה זמגע
וזמשא דהיינו היסט הלכך מנפחו

זפזי ואס יש עלם גדול יראנו ועלם
זשעורה נדמה זנפחתו והלל אין
מטמאו דהא אין טומאת אהל זענמות
אלל רוב זינון ורוב זינון: שנידש.
זרגל טהור זשדיקת הרגלים העזרתן
והזל לעשות פסחו זידוק אס נידש
ועבור אצל לאכילת תרומה לא סמכי'^(א)
עלה שיכול להמתין זכית הפרס
מדזריהם ולא העמידו זמקום

הדרן עלך האשה

מי שהיה טמא או בדרך רחוקה ולא
עשה את הראשון יעשה את
השני שגג או נאנס ולא עשה את הראשון
יעשה את השני א"כ למה נאמר טמא או שה'^(א)
בדרך רחוקה זשאלו פטורין מהכרת ואלו חייבין
בהכרת: **גמ'** איתמר היה בדרך רחוקה
ושחטו וזרקו עליו רב נחמן אמר הורצה רב
ששת אמר ילא הורצה רב נחמן אמר הורצה
מיהם הוא דחם רחמנא עליו ואי עביד
תבא עליו ברכה ורב ששת אמר לא הורצה
מידחא דחיה רחמנא כטמא אמר ר"נ מנא
אמינא לה דתנן מי שהיה טמא או בדרך
רחוקה ולא עשה את הראשון יעשה את השני
מכלל דאי בעי עבד ורב ששת אמר לך אי
הכי סיפא דקתני שגג או נאנס ולא עשה את
הראשון יעשה את השני מודקתני ולא עשה
מכלל דאי בעי עבד הרי שגג והרי נאנס
אלא מויד קתני בהדייהו ה"ג אונן קתני
בהדייהו אמר רב אשי מתניתין נמי דיקא
דקתני אלו פטורין מהכרת ואלו חייבין
בהכרת אהייא אימינא אשוגג ונאנס שוגג
ונאנס בני כרת זינהו אלא לאו אמויד ואונן
ורב נחמן אמר לך לעולם אמויד לחודיה וברין
הוא דאיבעי ליה למיתנא חייב והאי דקתני
חייבין איידי דתנא רישא פטורין תנא סיפא
חייבין אמר רב ששת מנא אמינא לה דתניא
א"ר"ע אומר נאמר יטמא ונאמי' בדרך רחוקה
מה

כרת דפסח:

הדרן עלך האשה

מי שהיה טמא. א"כ למה נאמר
טמא. זגמ' [גס] פריך הא אינטרין
דאי זעי למיעבד זכאשון לא מלי
עביד אלא אדרכ רחוקה קאי לאנס
הוי דלא מלי עביד (א) וה"ג אמרין
זגמרא ואי זעי למיעבד ע"י שלוחו
עביד כמ"ד זגמרא [גס] הורצה והלכך
הואיל ושאר אונסין אידחו לשני אונס
דדרך רחוקה ל"ל דאדכר רחמנא זפי
מאונס אחריתא הא דרך רחוקה אונס
הוא שאינו יכול ליכנס כל שעת
שחטיה כדאמרין זגמ' ולאשמעינן
דאי זעי למיעבד לא מלי עביד לא
מלינן למימר דהא ודאי מלי עביד
כמ"ד הורצה: **שאלו פטורין מן**
ההכרת. טמא ודך רחוקה זשגג
וגאנס: ואלו חייבין. מפרש זגמרא:
גמ' שחטו וזרקו עליו. ולערב יאל
ומ"מ זכרך רחוקה הוא שאין יכול
ליכנס זשעת שחטיה דהיינו כל זש
שעות עד שקיעת החמה: **הורצה.**
ופטור מן השני: **זעמא.** ולא עשה

כלום חזקו לשני: **מודקתני** ולא עשה מכלל דאי בעי מלי עביד.
ואטמא ליכא לאוקמא ועל כרחיק אדרך רחוקה קא מהדר:
(א) וליתעמיד סיפא גזי שגג ונאנס דתנא חו זימנא אחריתי ולא עשה
אהי מוקמת לה הלא שגג ולא ידע שהיוס פסח הרי שגג ונאנס ומאי
אי זעי איכא למימר הכא אלא מאי אית לך למימר זבל עשה
דסיפא מויד קתני זכדייהו ועלה קאי ולא עשה דאי זעי הוי עביד:
ה"ג גזי לא עשה דרישא אונן קתני זכדייהו ועלה קאי ולא
עשה דאי זעי עביד כדאמר' זפ' האשה (לעיל דף טז.) האונן והמפקח
הגל כו' שוחטין עליהן: **מסני** נמי דיקא. דמויד ואונן קתני זכה:
אהייא. קתני חייבין זככרת: ור"ג דאמר לא תנן אוננין זכרישא
ולא עשה אדרך רחוקה קאי אמר לך סיפא ודאי מויד מחסרא
זכה ועלה קאי ולא עשה דסיפא וחייבין זככרת נמי עליה קאי
והא דתני חייבין לשון רבים איידי דתנא פטורין תנא נמי
חייבין. (אמר המגיה זקת' פי' רש"י זה אינו) ותימנה לי אמאי לא
אמר ר"ג מנא אמינא לה דקתני א"כ למה נאמר דרך רחוקה שאלו
פטורין כו' מדקאמר למה נאמר ש"מ דאי זעי למיעבד עביד כר"ג
דאי כרב ששת אינטרין דאי זעי למיעבד דלא ליעבד (עד כאן):

מנה
זרגלים הרבה (כתובות כח:). טהור. דמלין לקולא זאמרין כל הענמות נכמתו לפחות מכשעור (שם) שאי אפשר
לעלם זשעורה שאל יאה נידש זרגל (בכורות טם) שרגלים זשעור את הענמות וחסקין (דח טם). הדרן עלך האשה

(א) סי"א ל"ג, (ב) זכרית דף
י"ו: עירובין דף ל: מ"ק דף
ה: חגיגה דף כה: כמוזות
דף כח: זכורות דף טו.
נדה דף טו, א. זכרית י"ו:
ע"ש על הגליון (ד) סי"א
אמי, (ה) [מוספתא רפ"ח],
(ו) ג"א אי הכי, (ז) [גס
דף ל: ח] [ועיין מוס'
זכורות כט. ד"ה היכי
אילן, ט] [דף זג: ט] סי"א
ל"ג, ט] [דף זג: ט].

תורה אור השלם

1. דבר אל בני ישראל
לאמר איש איש פי ידקה
טמא לנפש או בדרך
רחוקה לבס או לדורותיכם
ועשה פסח לזי:
במדרב ט י

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מי שהיה
וכו' ללא עבד ואי זעי
למיעבד כ"ל ומית וה"ג
אמרין זגמרא נמחק:

מוסף רש"י

שבדוקין לעושי פסח.
זית הפרס. כדמפרש
ואיל, היה הולך לעשות
פסחו זית הפרס של
שדה שמתרש בה קצר
מפסיקו, בדוק זנפיתה
ואס יש עלם זשעורה
והואוהו זשעמנו ממנו, ועלם
זשעורה אינו ממנא
זכאיל אלא זמגע זמשא,
לפיכך זכרן זנפיתה אלא
זיטענו זרגלו [חגיגה כח:].
ואין בדוקין לאוכלי
תרומה. אין סומיין על
זדיקה ז, דכיון דאין
ומן קבוע לאכילה ימתין
זשענה ימיס וזה שלשי
ועבדו ויעול, אצל גזי
פסח הואיל זכית הפרס
דרכין לא העמידו זדיקהם
הפרס. והוא שדה שמתרש
בה קצר ומשו זממס
שמא דללו כלי המתרשה
את הענמות והיוס
עליהן מטמאן ועלם
זשעורה ומטמא זמגע
וזמשא ולא זכאיל [בכורות
טו] וזוקמי רבנן כל
זכיות הקצר מאה אמה
זכספק טומאה [דח טו].
שכן זשעורו שהמתרשה
משלבת את עלמות המת
[בכורות כח:]. פסח, לשון
זכר שזור ופרוס, על
זשם זשפרטו הענמות [דה
טם]. יש שם עצם גדול
זכאיל מאליו ועצם
קטן זכאיל בזנפיתה
ואינו מסיטו זרגליו
[עירובין ז'] וזוקין על
קך זשאס יש עלם רואהו,
ואע"ג דמאכיל לא חיששין
דאין עלם זשעורה זמשא
זכאיל עד דאיכא זכרה
או זגולגולת שלמה או רוב
זינון או רוב זינון [כתובות
כח:]. שנידש. זכריתס
רגלי זני אס [עירובין ז']
זשעורו זני אס זכרגליהם
[בכורות כט]. זישה זכה

א) כך לטעמיה דר"ק מונן ועי' בתוס' כאן ד"ה ר"ע ויבוקטרים הארכימי מוה, א) לעיל דף 5; ו"ש, א) נפסידה לי כפ"ל; ד) [תוספתא רפ"ח, א) לעיל דף סו, ו] ונעיל א"ל; 1) [תוספתא פ"ח ה"ג, ח] ומגיה טו; 2) [ג"ל דה"ל, ע] ר"ה ג.

תורה אור השלם

1. דבר אל בני ישראל לאמר איש איש כי ידקה שטמו לקנש או בדרך רחוקה לכתב או לדרתיכם ויעשה פסח ל' במדבר ט י וקאיש אשר הוא שדור ויבדוק לא ידקה ויחול לעשות הפסח וינברתה הנפש יהוא מעמיק כי קרבן י לא הקריב במעדרו וקטאו ישא האיש הזה: במדבר ט יג

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) תוס' ד"ה לאי בעי למעבד כו' ומפני הוה נפקא כו' י"ב ע"כ לעיל ס"ט ע"א תוס' ד"ה שומטין וזרקין וכו':

מוסף רש"י

אין שוחטין וזרקין על טמא שרץ. אין שומטין וזרקין את הפסח על ידו טמא שרץ, ומתה לפסח עשה, וקח על גג דיכול לטבול ולאכול לערב, דליתא מ"ד קט"ל הכי (ובחיים בב: ועי' לעיל סו. בארובה). ת"ל איש איש כי יהיה טמא, משמע כל טומאה, מדלג כתיב לנפש כרשא, אי איש כי יעב זממ, ש"מ למדרשה צנפניה נפשיה הוא (לעיל סו). אי נמי קרבן ה' וכו'. והכי ונכתב כי קרבן ה' כו'. כי ישן שימוש ה', כשקרבן ה' לא הקריב בשמי, חטאו יאל (לעיל צ"א).

מוסף תוספות

א. דקאמר ר"א מאסופת העורה ולחין. מוס' שאין. ב. אבל דרך רחוקה חזו לכלל הפחות בסוסים ובפרדות. שס. ג. כתנא דסבירא ליה כו' יוסי... שס.

מי שהיה פרק תשיעי פסחים

צג.

עין משפט נר מצוה

ד א מ"י פ"ו מהל' ק"פ הלכה א: ב ב מ"י שס פ"ה הלכה א: ג א מ"י שס: ד ד מ"י שס הלכה א:

רבינו הגנאל

ודחה רב נחמן ר' עקיבא סבר אין שוחטין וזרקין על טמא שרץ, ודרך רחוקה כטומאת שרץ דמי. ואנא סבירא לי כמאן דאמר שוחטין וזרקין על טמא שרץ, ודרך רחוקה כטמא שרץ דמי, מה טמא שרץ אמ שחטו עליו הורצה, אי מי שהיה בדרך רחוקה אם זרק הורצה. ת"ר אלו שוחטין את השני ובין חובת מצורעין ובעלי גדות והיולדות והשוגגין והאנוסין המזיזין וטמא ומי שהיה בדרך רחוקה. אם כן למה נאמר בדרך רחוקה הלא אנוס הוא וכבר שנה האנוסין. ואמרין לפטור מן הכרת. אליבא דמאן דאמר הורצה, דאי אליבא דמאן דאמר לא הורצה, סוף למה לי למתנייה דאי בעי למעבד לא שבקינן ליה, היינו הני, אלא ש"מ היינו אליבא דמאן דאמר הורצה, אלא בר מעבד הוא יאפו"ה פטורה ורומנת מכתת. ואקשינן מדקתני והובות מכלל שהנשים חייבות בשני, וכי אשה בשני חיבת והנתיא יכול לא יהו עושין את השני אלא טמא נפש כו' ת"ל איש, איש ולא אשה. ושניין הא דתניא שהנשים עושות את השני ר' יהודה ר"י יוסי היא והא דתניא איש ולא אשה רבי שמעון [יהיא] כדאמרן בפרק של מפלה. ת"ר טהור שלא עשה פסח, חייב כרת על הראשון וחייב כרת על השני דברי רבי. מאי טעמא שני רגל בפני עצמו הוא. ר' נתן אומר חייב כרת על הראשון ופטור על השני, קסבר שני תשלומין דראשון הוא, תקוני לראשון לא מתקין. ר' חנניא בן עקיבא אומר אין על הראשון אינו חייב אלא אם לא עשה את השני, כלומר כיון שלא עשה הראשון נסתלק חובת הראשון ונתחייב בשני, ולעולם אינו חייב אלא על השני קסבר שני תקנתא דראשון הוא. ואודו לטעמיהון דתניא גר שנתגייר בין שני פסחים וכן קטן שהגדיל בין שני פסחים חייבין לעשות פסח שני דברי רבי, ר' נתן אומר כל הזקוק לראשון זקוק לשני וכל מי שאינו זקוק לראשון אינו זקוק לשני. ושלשתן מקרא אחד דרשו, והאיש אשר הוא טהור ויבדוק לא היה וחדל לעשות הפסח בראשון ונברת, אי נמי קרבן ה' לא הקריב במעדרו בשני חטאו ישא, והוא כרת

ה"ג בכל הספרים וכן גרסינן בספרי (פר' בהעלותך) מה טמא שאין ספק בידו בו' ומיתני התם אפלוגתא דר"א ור"ע ומיתני ר"ע ר"ה לאיה לדבריו מה טמא שאין ספק בידו לעשות מפני טומאה אף דרך רחוקה שאין ספק בידו לעשות שרחוק כ"כ שאין יכול לבא בשעת שחיטה לעולה או בשעת אכילה לרצ יהודה ומיתני לה רב ששת מדקאמר ואינו עושה משמע ללא הורצה לכלל מילי יליף דרך רחוקה מטמא ומשני רב נחמן דר"ע סבר אין שוחטין וזרקין ולכן יליף דרך רחוקה מטמא דתרווייהו חזו בשעת אכילה ולא חזו בשעת שחיטה ולדידה נמי אם זרק לא הורצה אבל אלא סבירא לי שוחטין וזרקין והשתא ליכא למילף ללא הורצה בדרך רחוקה כנו בטמא מת דשמי טמא מת ללא חזו בשעת אכילה ורב ששת נמי שוחטין דאין סבירא שחלוקו זה אלא דסברי דר"ע גמר מטמא מת אע"ג דלא דמי ליה כ"כ ונראה לר"י דלאו מהיקשא יליף דרך רחוקה מטמא אלא במה מזינו דאי מהיקשא מאי קא משני רב נחמן דסבר שוחטין מ"מ נגמר מיתני דאין משיצין על ההיקש וק"ל לר"י דאי לאו היקשא הוא איכא טובא למיפדך: **רבי עקיבא סבר אין שוחטין וזרקין**, מיתנה מנא ליה דהא לעיל (דף 5) אמר דמ"ד אין שוחטין סבר לה כרבי יאחק דאמר טמאי מתים היו שחל כו' וקדריש ציוס ההוא אין יכולים לעשותה לא למחר יכולים ואילו ר"ע דפריך הישן (סוכה ד' כה:) לית ליה דרבי יאחק: **דאי בעי צמיעבד לא שבקינן ליה**, מיתנה הואיל וסבירא ליה להאי תנא שוחטין על טמא שרץ מדקאמר לפטורו מהיכרת משמע מכרת פטור אבל אם זרק הורצה ומ"ד הורצה אסיקנא לעיל (דף 5) דסבר שוחטין וזרקין אם כן טמא דקרא שאינו יכול לאכול זבילה והיכי קאמר התלמודא דלהכי כתיבה דאי בעי למיעבד לא שבקינן ליה כתיבה דלא שבקינן ליה כיון דלא חזו למיכל א ומלפי אכלו נפקא דטומא נמי נפק' לן מהתם כדאמר בפ"ז דזבחים (דף כג.) וי"ל דודאי קרא לא אינטריך להכי אלא פריך משום דקתני למה נאמר טמא לפוטרו מהיכרת דמשמע מכרת פטור אבל אי בעי למיעבד מנזי עמיד הלכך פריך הא אי בעי למיעבד לא שבקינן ליה והשתא טמא לא אינטריך למיכתב אלא לאשמעינן דאיש נחמה ואין ציבור נחמין ונראה לר"י דמתניתין דקתני שאלו פטורין מהיכרת ליכא למידק כרב נחמן מדקתני פטורין מכלל דאם זרק הורצה דה"ה אם זרק לא הורצה ואידי דקתני סיפא חייבין תנא רישא פטורין ואתי שפיר דלעיל מיתני ראייה ממתניתין לרב ששת: **אלא למה נאמר דרך רחוקה בו'**, קשה לרב יהודה דאמר לקמן איחזו דרך רחוקה כל שאין יכול ליעבד בשעת אכילה דרך רחוקה דכתב רחמנא למה לי פשיטא דפטור דהא לא חזו לאכילה ואי משום דיכול ליעבד בסוסים ובפרדים אי"כ לקמן דקתני היה חזן למודיעים ויכול ליעבד בסוסים ובפרדים יכול יהא חייב ת"ל ובדרך לא היה והמאי אינטריך ההוא קרא הא לא אינטריך למיכתב כלל דרך רחוקה אלא משום היכא דיכול ליעבד ליעבד כרבי נתן דשני תשלומין דראשון הוא: **לא קשיא הא ר' יוסי**, מיתנה דמוקי הך דרייתא דסבר שוחטין וזרקין על טמא שרץ כו' יוסי וצ"ל כ"ל לולין (לעיל דף 5) גבי טומאת התהום מסיק דקסבר ר' יוסי אין שוחטין וזרקין כו' וי"ל דהכא לא מוקי לה כו' יוסי אלא צמאי דסבר דשני בשני מוכה: עולא

מה טמא שיש ספק בידו לעשות. אי לאו דלחיייה רחמנא דהא קמן קאי: ואינו עושה. דקא אסר ליה רחמנא לעשות: אף דרך רחוקה **שספק בידו לעשות**. שהיה לו שלוחים לשלח וקאמר רחמנא דאינו עושה דמדמה דחיייה: ר"ע סבר אין שוחטין וזרקין על טמא שרץ. ואע"ג דחזו לאורתא והאי ספק דקאמר ה"ק מה טמא שספק בידו לעשות דחזו למיכל לאורתא ואפילו הכי אין שוחטין וזרקין עליו ואנן ס"ל שוחטין וזרקין הלכך האי נמי דיכול ליעבד בשעת אכילה שוחטין וזרקין עליו: **וזעוני נדות**. שכל אלו טומאה ארוכה: **ועמא**. לנפש: וא"כ. דאמר אלו עושים את השני: **למה נאמר טמא**. בתמיה: **אלא למה נאמר דרך רחוקה**. אי משום דאי בעי למיעבד לא תעבד הא דדרך רחוקה הוא וא"כ שלא ישלח פסחו וכדכר ששת האי תנא לית ליה אלא כרב נחמן סבירא ליה דאמר הורצה דאי כרב ששת אינטריך דרך רחוקה למימר דאי בעי לא יעבד: **מי מחייבא**. דקתני נדות ויולדות: **יכול לא יסו כו'**. ולא קתני זבות ויולדות: **הא רבי יוסי**. דאמר בפירקין דלעיל (דף 5) נשים זשני שוחטין עליהן צפני עלמין: **הא ר"י ור"ש**. דאמרי רשות: **חייב כרת על הראשון וחייב כרת על השני**. עוב כרת יש על זה ועל זה וצדד גברא לא משכחת לה דתרי קטלי צדד גברא ליכא ואם לענין דאם שגג צניניהן יתחייב שמי חטאות ליכא למימר הכי דכרת דפסח אין חייבין על שגגתו חטאת דתנן בכריתות (דף 3) הפסח והמילה מלות עשה היא ואין חטאת צבה אלא על שגגת כרת של לאו דכתיב (ויקרא ד) אשר לא תעשינה אלא נפקא מינה דאם שגג צב' מהן והזיד צבצירו חייב אי נמי לגר שנתגייר בין שני פסחים: **ופטור על השני** ואם שגג צבאשון והזיד צבני פטור: **אף על הראשון**. אם הזיד אינו חייב כרת עד שיזיד אף צבני אכל אם עשה את השני או שגג צו פטור לגמרי דשני תשלומים דראשון ותקנתא דראשון הוא ומודו שלו הוא גמרו של כרת דראשון הלכך צבחה מהן ששגג פטור: **ואודו לטעמיהו**. רבי ורבי נתן: **שהגדיל צמחו צו שערות**: חייבין לעשות את השני. דקסבר רגל צפני עגמו הוא ואית ליה חיובה צבנפי נפשיה ואפי' למאן דלא איחזו צבאשון: **תשלומין דראשון**. ומאן דלא איחזו צבאשון לא מיחייב אשני ומיתו תקוני לראשון מכרת אם הזיד צבאשון לא מתקן ליה הלכך חייב כרת על הראשון ואפילו עשה את השני ופטור על השני אם שגג צבאשון והזיד צבני דהא לית ליה חיובה צבנפי נפשיה וצבאשון הרי שגג: **תקנתא דראשון**. מכרת דליה דאפילו הזיד צבאשון השני פוטרו מן הכרת: **אי נמי קרבן ה' לא הקריב וגו'**. דכי משמש צבצבע לשונות' וזה בלשון אי דרשינן ליה ולא קאי אלעיל מיתנה לפרושי טעמא למילתא קמיתתא כמו לשון דהא אלא מילתא אחריתי היא כמו כי יקרא (דברים כ3) כי תכלה לעשר (שם טו) כי תפגע (שמות כג:) קסבר

דרך רחוקה אלא משום היכא דיכול ליעבד ליעבד כרבי נתן דשני תשלומין דראשון הוא: **לא קשיא הא ר' יוסי**, מיתנה דמוקי הך דרייתא דסבר שוחטין וזרקין על טמא שרץ כו' יוסי וצ"ל כ"ל לולין (לעיל דף 5) גבי טומאת התהום מסיק דקסבר ר' יוסי אין שוחטין וזרקין כו' וי"ל דהכא לא מוקי לה כו' יוסי אלא צמאי דסבר דשני בשני מוכה: עולא

(א) [לעיל ע: 5], (ב) [לעיל ע: 25]; (א) תענית דף י"ג (ד) [ע' מוספות ללקמן עמ' 10]; (א) מ"ג מ"ג (א) עירובין ד' ט"ו (א) [תניינין ג.י.ג.] (א) ס"א ע"מ (א) ו'ע"ע מוס' שנת לה. ד"ה תרי תולמי ומוס' מנחות כ: ד"ה נפסלו ומוס' וזכתינו. ד"ה עירובין (א) ו'ע"ע מוס' מניחה י. ד"ה מסוף ומוס' לקמן ק"ח: ד"ה מן.]

הגהות הב"ח

(א) גמ' כל הישוב כולו. כ"כ ע"ן ע"פ ע"פ דרך ק"ח גמ' המוס' גמ' מן שמי: (ב) תוס' ד"ה ל"י יהודה וכו' מדרמי להו לעיל כ"כ לא"ש דף ג' ע"ש תוספות:

מוסר רש"י

כמה מהלך אדם בינוני. וזכיר בינוני, ארבעים מילין (לעיל ע: 25). מעלות השחר ועד הגן החמה ה' מילין. ק"ח שהיה החמה נלמא בעיניו דהיינו רקיע, וכנגדה שהיה ששקיעה ליכנס, דהיינו משקיעה ועד זאת ככוכבי הקטן קטן כנגד הקדחה (תענית י.). עגלה בצפון ועקרב בדרום. מולות הן (עירובין כו.) בראש כל אדם. נלמא רקיע (ברכות כו.)

מוסר תוספות

א. גמור. מוס' שאלן. ב. אחר שנכנסה חמה בעיני הרקיע. מוס' שנת לה. ד"ה מיל. דרגיל ר"ח לפרש דשקיעה דוקא משמע תחילת שקיעה, אבל משתקעת משמע סוף שקיעה. מוס' וזכתינו. ג. ד"ה מילין. (א) [לדבריה ה' נתן. מוס' שאלן. ד. [ד'הוי קיימי אל הני כוכבים הנראין ברקיע. מוס' מניחה י. ד"ה מסוף. ה. [ד'ן אוקיינוס אין לו שיעור דאמר במדרש. מוס' שאלן.

רבינו הגנאל

ת"ר היה חוץ למדינת ויכול ליכנס בסוסיים ובפרדסים ולא נכנס, יכול יהא חייב, ת"ל וברוך לא היה והלא היה בדרך. כיוצא בו היה לפנים למודיעין ואין יכול ליכנס מפני הגמלים והקרינות שמעכבות אותו, יכול יהא שטור. ת"ל וברוך לא היה, וזה לא היה בדרך. חוקה. אמר רבה שיהא אלפי פרסי היו עלמא וסומא דרקיע אלפי פרסי. הא [ד'ן אומר רבה שיהא אלפי פרסי היו עלמא גמרא, ודייק מדבריה ר' יוחנן דאמר כמה מהלך אדם ביום ששחר פרסאות, זה אמר רבה בדרתו מהם חמשה מילין מעלות השחר עד הגן החמה ומן חמשה מילין משתקעת החמה עד צאת הכוכבים, נמצא מהלך החמה ביום

מי שהיה פרק תשיעי פסחים

ולרב יהודה לא קשיא. דקסבר טמא נפש סתמא כמיז ואפילו שביעי שלו בזממא דלאוקימנא באיך פירקין (דף 77 ע: 5) דקבר לה כמאן דלמר טמאי מת מנזהו היו שחל שביעי שלהן בערב הפסח: כסוסים ונפרדים. במורה: יכול יהא חייב. כרת אס לא הגיע לעורה

בשעת שמיטה: והלה היה. דחון למודיעין דרך רחוקה הוא: מפני גמלים וקרונות. והוא היה מביא בניו ובני ביתו ו' עליהן: חייב שאין זה אונס שיש לו להשמט וליך יחידי ולשמוט: שיהא אלפי פרסי הוא עלמא. היקף הילוך החמה בתוך ההלל ממזרח למערב: וסומא דרקיעא. עוביו של רקיע: הוא גמרא. שיהא אלפי פרסי דלמלא גמיר הוא מרביה והא דלמלא פרסי סומא דרקיע הוא סבר לה מדעמי מההיא דשית אלפי פרסי דגמרא: עוביו של רקיע אחד מששה ביום. מהננה ועד שקיעה ששרי אדם מהלך שלשים מילין מהננה ועד שקיעה ובתוך מהלך שלשים מילין לאדם היא מהלכת את כל העולם שהוא ששת אלפים פרסי וכדי מהלך חמשה מילין הוא אחד מששה בשלשים מילין אלמא סומא דרקיעא אלפי פרסי שזכל מהלך חמשה מיל לאדם החמה מהלכת אלף פרסאות. וי"מ שיהא אלפי פרסי היינו לאורך או לרוחב ולא נהירא לן כלל שהרי אין החמה מהלכת לאורכו של עולם אלא מקיפתו: ת"ש ר"י אומר כו' אחד מ' ביום. ר"י קא חשיב לכוליה יומא מעלות השחר ועד זאת הכוכבים מיהו זהא מותצין לרצא דקמתי הכא מעלות השחר ועד הנך החמה ארבעה מילין דהיינו עובי הרקיע וכן משקיעה ועד זאת הכוכבים ארבע מילין פשו להו ל"כ מילין מהנך החמה ועד שקיעה ותיובתא דרצא ועולא דלמרי שלשים מילין: יומא סיומי סיומיה דר"י. כלומר יומא דהא דלמרי לעיל דרצבה בר בר חנה מעלות השחר עד הנך החמה חמה מילין כולה רצה בר בר חנה אמר לה ומשמה דר' יוחנן ותיהו הך נמי תיובתיה: כי אמרנא אלא צימא אמרי. אני כללתי של כל היום מעלות היום עד זאת הכוכבים עשרה פרסאות ולא פירשתי כמה קודם הנך החמה ואחר שקיעה ורצנו עולא ורצא שפירשו הדבר טעו בצדמא ומשוכא שרוב בני אדם מהלכין חמשה מילין קודם הנך החמה ע"י שמשכימין קודם עלות השחר וכן אמר שקיעה על ידי שמשכימין ליכנס

לרב יהודה לא קשיא טמא שרין רחמנא דחיה. וא"ת הואיל וסבר רב יהודה אין שומטין וטמא דקרא היינו טמא שרין אמאי לא יליף דרך רחוקה מוטמא דהיכא דלא יוכל ליכנס בשעת שמיטה לא ישחטו עליו כי היכי דאין שומטין על טמא שרין דהא ר"ע מדמי להו לעיל (א) אהדרי וי"ל דקבר

לרב יהודה לא קשיא טמא שרין רחמנא דחיה דכתיב איש איש כי יהיה טמא לגפש (א) מי לא עסקין אשחל שביעי שלו להיות בערב הפסח ואפילו הכי אמר רחמנא לידחי תנו רבנן היה עומד חוץ למודיעים ויכול ליכנס בסוסיים ובפרדים יכול יהא חייב ת"ל וברוך לא היה והלה היה בדרך היה עומד לפניו מן המודיעים ואין יכול ליכנס מפני גמלים וקרונות המעכבות אותו יכול לא יהא חייב ת"ל וברוך לא היה והרי לא היה בדרך: אמר רבא שיהא אלפי פרסי הוא עלמא וסומא דרקיעא אלפי פרסי הוא גמרא ודא סברא סבר לה כי הא ד' דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן כמה מהלך אדם בינוני ביום ו' פרסאות מעלות השחר ועד הנך החמה ה' מילין משקיעת החמה עד צאת הכוכבים חמשה מילין נמצא עוביו של רקיע אחד מששה ביום מתיבוי רבי יהודה אומר עוביו של רקיע אחד מעשרה ביום תדע כמה מהלך אדם בינוני ביום עשר פרסאות ומעלות השחר עד הנך החמה ארבעת מילין משקיעת החמה ועד צאת הכוכבים ארבעת מילין נמצאת עוביו של רקיע אחד מעשרה ביום תיבתא דרבא תיבתא דעולא תיבתא לימא תיהו תיבתא דר' יוחנן אמר לך אנא ביממא הוא דאמרי ורבנן הוא דקא טעו דקא חשבן דקדמא וחשובא לימא תיהו תיבתא דרבי חנינא לא ו' ויאיצו שאני ת"ש מצרים ה' ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה ומצרים אחד מששים בכוש וכוש אחד מששים בעולם ועולם אחד מששים בגן וגן בגיהנם נמצא כל העולם כולו ככוסיו קדירה לגיהנם תיבתא תא שמע דתנא דבי אליהו רבי נתן אומר (א) כל הישוב כולו תחת כוכב

לרב יהודה לא קשיא טמא שרין רחמנא דחיה. וא"ת הואיל וסבר רב יהודה אין שומטין וטמא דקרא היינו טמא שרין אמאי לא יליף דרך רחוקה מוטמא דהיכא דלא יוכל ליכנס בשעת שמיטה לא ישחטו עליו כי היכי דאין שומטין על טמא שרין דהא ר"ע מדמי להו לעיל (א) אהדרי וי"ל דקבר

לרב יהודה לא קשיא טמא שרין רחמנא דחיה דכתיב איש איש כי יהיה טמא לגפש (א) מי לא עסקין אשחל שביעי שלו להיות בערב הפסח ואפילו הכי אמר רחמנא לידחי תנו רבנן היה עומד חוץ למודיעים ויכול ליכנס בסוסיים ובפרדים יכול יהא חייב ת"ל וברוך לא היה והלה היה בדרך היה עומד לפניו מן המודיעים ואין יכול ליכנס מפני גמלים וקרונות המעכבות אותו יכול לא יהא חייב ת"ל וברוך לא היה והרי לא היה בדרך: אמר רבא שיהא אלפי פרסי הוא עלמא וסומא דרקיעא אלפי פרסי הוא גמרא ודא סברא סבר לה כי הא ד' דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן כמה מהלך אדם בינוני ביום ו' פרסאות מעלות השחר ועד הנך החמה ה' מילין משקיעת החמה עד צאת הכוכבים ארבע מילין. קשה לר"ת דצוקן כמה מילין (שנת דף 77 ע: 5) אמר אזהו זין השמשות משתקעת החמה כל זמן שפני מוחא מאדמיין דברי ר"י ומסקי' התם דזין השמשות דר"י תלתא ריבועי מיל והכא קאמר ר"י גופיה ארבעה מילין וי"ל דהכא קאמר מתחלת שקיעה דהיינו משעה שמתחלת החמה ליכנס בעובי הרקיע עד הלילה הוא ד' מילין והתם קאמר מסוף שקיעה ע"כ:

צד.

לרב יהודה לא קשיא טמא שרין רחמנא דחיה. וא"ת הואיל וסבר רב יהודה אין שומטין וטמא דקרא היינו טמא שרין אמאי לא יליף דרך רחוקה מוטמא דהיכא דלא יוכל ליכנס בשעת שמיטה לא ישחטו עליו כי היכי דאין שומטין על טמא שרין דהא ר"ע מדמי להו לעיל (א) אהדרי וי"ל דקבר

לרב יהודה לא קשיא טמא שרין רחמנא דחיה דכתיב איש איש כי יהיה טמא לגפש (א) מי לא עסקין אשחל שביעי שלו להיות בערב הפסח ואפילו הכי אמר רחמנא לידחי תנו רבנן היה עומד חוץ למודיעים ויכול ליכנס בסוסיים ובפרדים יכול יהא חייב ת"ל וברוך לא היה והלה היה בדרך היה עומד לפניו מן המודיעים ואין יכול ליכנס מפני גמלים וקרונות המעכבות אותו יכול לא יהא חייב ת"ל וברוך לא היה והרי לא היה בדרך: אמר רבא שיהא אלפי פרסי הוא עלמא וסומא דרקיעא אלפי פרסי הוא גמרא ודא סברא סבר לה כי הא ד' דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן כמה מהלך אדם בינוני ביום ו' פרסאות מעלות השחר ועד הנך החמה ה' מילין משקיעת החמה עד צאת הכוכבים ארבע מילין. קשה לר"ת דצוקן כמה מילין (שנת דף 77 ע: 5) אמר אזהו זין השמשות משתקעת החמה כל זמן שפני מוחא מאדמיין דברי ר"י ומסקי' התם דזין השמשות דר"י תלתא ריבועי מיל והכא קאמר ר"י גופיה ארבעה מילין וי"ל דהכא קאמר מתחלת שקיעה דהיינו משעה שמתחלת החמה ליכנס בעובי הרקיע עד הלילה הוא ד' מילין והתם קאמר מסוף שקיעה ע"כ:

רבינו הגנאל

מתינת החמה עד ביאתה, חלק מששה חלקים, כי השלשים כשתחלקם שרתים חמשה, והוא מהלך החמה בעיני הרקיע. וכיון שהיתה ביום גמרא כי העולם כולו שנת שליש מדברות שליש ישוב דל"כ לא היה להיות ברקיע אלא שלשה כוכבים ו' ואפילו אס נאמר דאין ים אוקיינוס ככלל שליש ימים ו' וקיימי כל הכוכבים כנגד של אוקיינוס מ"מ פליגי דלמרי לקמן מן הארץ עד רקיע ה' מאות שנה וזכתינו (דף 77 ע: 5) משמע דממזרח למערב כמו מן השמים לארץ וא"ל כל הישוב תחת כוכב א' עומד א"כ אורך העולם כמה אלפים שנה שהרי אין מספר לכוכבים וגם חשזון של ה' מאות שנה פליגי אחשזון דכוש אחד מס' עולמ"ט:

מוסר

אחד יושב תדע שהרי אדם נותן עינו בכוכב אחד הולך למזרח עומד כנגדו לארבע רוחות העולם עומד כנגדו מכלל דכל הישוב כולו תחת כוכב אחד יושב תיבתא ת"ש עגלה בצפון ועקרב בדרום וכל הישוב כולו אינו יושב אלא בין עגלה לעקרב וכל הישוב כולו אינו הוה אלא שעה אחת ביום שאין חמה נכנסת לישוב אלא שעה אחת ביום שבחמש חמה במזרח ובשבע חמה במערב חצי שש וחצי שבע חמה עומדת בראש כל אדם תיבתא ת"ש דאמר ר' ו' יוחנן בן זכאי מה תשובה השיבתו בת קול לאותו רשע בשעה שאמר אעלה על במתי עב אדמה לעלוין יצתה בת קול ואמרה לו רשע בן רשע בן אחר אתה כאת הכוכבים: סיומיה דרבי חנינא. דלמר מסדוס ועד זוער חמשה מילין והתם צדיח מפרש קרא מעלות השחר עד הנך החמה דכתיב (בראשית יט) וכמו השחר עלה וגו' ותמיז (ספ) השמש יאל על הארץ: וכוש הוא אחד מששים עולמ"ט. אלמא עולם טפי משימא אלפי פרסי: כיסוי קדירה. דבר מועט: כל הישוב כולו. של בני אדם: תחת כוכב אחד עומד. וכמה כוכבים יש משקיע לאלן מספר וכיון דכוכב אחד מחזיק את כל הישוב ורואין אנו שהישוב יומא מאלף פרסה הרי כמה כוכבים שצדיקע ישזן אחד לכל כוכב צימס וזכתינו ואלו אין צדיקע אלא שש כוכבים הרי כלן שש אלפים פרסי וכלל עולמא וכ"ש שיש כוכבים יומא ר' מ' אלפים כוכב לכל פרסה: הולך למזרח. לסוף העולם לקן שמי הרבה יראה אל אמות מפרס שהרי רואהו כשהיה עומד במערב ואילו לא היה מחזיק כל הישוב כשהוא עומד במערב לא היה רואהו על ראשו אלא מן הזד צאלכסון כפי מה שעצר ונמשך מתחתיו: עגלה. אותן כוכבים העשויים כעגלה והוא מזל שור: זין עגלה לעקרב. ולא שמחזיק כל אור שצנייהם שהרי כמה כוכבים יש צנייהם וכל אחד כדי ישזן אלא ישזן זין שניהם עומד שהרי כל אדם רואה צפוניו עגלה וצדונו עקרב: וצבל הישוב. אינה מהלכת החמה אלא שעה אחת ביום חצי שש וזכתינו שבע חמה עומדת בראש כל אדם רואה החמה על ראשו והיינו אותה שעה שהחמה מהלכת ברקיע נגד היישוב: סיומיה. דרצא דקמתי דמדברות וימים ונהרות מחזיקות אחד עשר שיעורי ישזן וקא חזינן דישזן גדול מאד ונמלא עולה עולם לכמה אלפים תיבתא דרצא: לאוסו רשע. וצדונו: כן

הכוכבים, הם שטעו שחשבו מאלו עשר פרסאות שאמר ר' יוחנן שמהלך אדם ביום חמשה מילין בשחר וחמשה מילין בערב, נמצאת הליכת החמה ממזרח למערב שלשים מיל. ור' יוחנן לא הזכיר מהלך החמה בעיני הרקיע כמה הוא, יש לומר שכן אמר ר' יוחנן בעיני הרקיע כמו הברייתא שאמרה מפרסה עשר פרסאות. שנמצאת עובי הרקיע אחד מעשרה ביום. ול' חנינא נמי לא היה הוא תיבתא, ויכול למימר דאי מהלך אדם בינוני מעלות השחר עד הגן החמה ארבעה מילין כמו שאמרה הברייתא, ולוט הלך בריצה חמשה מילין. ת"ש מצרים הויה ארבע מאות פרסה כו. ת"ש כל הישוב כולו תחת כוכב אחד יושב וכו'. ת"ש אמר ר' יוחנן בן זכאי מה תשובה השיבתו בת קול לאותו רשע כו. אלו כולן עלו להו בתיבתא ונדרו דבריו.

א [מיי' פ"ו מהל' ק"פ הלכה ו:]
ב [מיי' פ"ה מהלכות ק"פ הלכה ט:]

תורה אור השלם

- דבר אל בני ישראל לאמר איש איש כי יהיה טמא לגפש או בדרך רחוקה לכם או לדרתיכם וישיה פסח לך:
- והאיש אשר הוא טהור וברוך לא יהיה לעשות הפסח ונברתה הפש הוא מעמיה כי קרבן יי לא הקריב במערו וטאו ישא אהיש ההוא:
- ובמו השחר עלה ויאיצו המלאכים בלוט לאמר קום קח את אשחך ואת שתי בנתך והמלאכת פן תספה בעון הקריב במערו וטאו ישא אהיש ההוא:
- אעלה על במותי עב אדמה לעלוין:

רבינו הגנאל

מתינת החמה עד ביאתה, חלק מששה חלקים, כי השלשים כשתחלקם שרתים חמשה, והוא מהלך החמה בעיני הרקיע. וכיון שהיתה ביום גמרא כי העולם כולו שנת שליש מדברות שליש ישוב דל"כ לא היה להיות ברקיע אלא שלשה כוכבים ו' ואפילו אס נאמר דאין ים אוקיינוס ככלל שליש ימים ו' וקיימי כל הכוכבים כנגד של אוקיינוס מ"מ פליגי דלמרי לקמן מן הארץ עד רקיע ה' מאות שנה וזכתינו (דף 77 ע: 5) משמע דממזרח למערב כמו מן השמים לארץ וא"ל כל הישוב תחת כוכב א' עומד א"כ אורך העולם כמה אלפים שנה שהרי אין מספר לכוכבים וגם חשזון של ה' מאות שנה פליגי אחשזון דכוש אחד מס' עולמ"ט: